

ПРОТОКОЛ № 1/2012

от заседанието на
Националния съвет по въпросите на социалното включване към Министерския
съвет,
състояло се на 18 април /сряда/ 2012 г.
от 12:00 ч. в зала № 5 в сградата на МТСП

На 18 април 2012 г., от 12:00 до 14:00 ч. в сградата на Министерство на труда и социалната политика, в зала № 5, се проведе заседание на Националния съвет по въпросите на социалното включване към Министерския съвет.

На заседанието присъстваха:

1. **Тотю Младенов** – министър на труда и социалната политика;
2. **Валентина Симеонова** – заместник-министър на труда и социалната политика;
3. **Велина Годорова** – заместник-министър на правосъдието;
4. **Иван Ценов** – заместник-министър на физическото възпитание и спорта;
5. **Ренета Инджова** – председател на Националния статистически институт;
6. **Бисер Петков** – управител на Националния осигурителен институт;
7. **Калин Каменов** – председател на Държавната агенция за закрила на детето;
8. **Ивайло Иванов** – изпълнителен директор на Агенцията за социално подпомагане;
9. **Минчо Коралски** – изпълнителен директор на Агенцията за хората с увреждания;
10. **Румяна Михайлова** – изпълнителен директор на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“;
11. **Маргарита Стоилова** – заместник-председател на Общинския съвет на община Асеновград, Национално сдружение на общините в Република България;
12. **Албена Атанасова** – заместник-кмет на Столична община;
13. **Асия Гонева** – Конфедерация на независимите синдикати в България;
14. **Евгени Евгениев** – Български съюз на частните предприемачи „Възраждане“;
15. **Емануил Паташев** – Каритас България;
16. **Мария Желязкова** – Европейска анти-бедност мрежа – България;
17. **Мариана Тотева-Писарска** – Сдружение „Деца и юноши“;
18. **Стилиян Баласопулов** – Национален съюз на трудово - производителните кооперации;
19. **Георги Георгиев** – Национален алианс за социална отговорност;
20. **Елена Кабакчиева** – Фондация „Здраве и социално развитие“.

Присъстваха без право на глас:

1. **Нонка Каменова** – Конфедерация на труда „Подкрепа“;
2. **Емилияна Димитрова** – директор на дирекция „Формиране, анализ и оценка на политиките“, Министерството на образованието, младежта и науката;
3. **Мария Генчева** – Държавна агенция за закрила на детето;
4. **Минка Владимирова** – директор па дирекция „Социални дейности“, Столична община;
5. **Виолета Ангелова** – Министерство на регионалното развитие и благоустройството;
6. **Михаела Тодорова** – Конфедерация на независимите синдикати в България;
7. **Снежана Славчева** – Българска стопанска камара.

Присъстваха още:

1. **Елена Кременлиева** – директор на дирекция „Социално включване“, Министерство на труда и социалната политика;
2. **Тонислава Сотирова** – началник на отдел в дирекция „Социално включване“, Министерство на труда и социалната политика и секретар на Съвета;
3. **Нина Шербетова** – държавен експерт в дирекция „Социално включване“, Министерство на труда и социалната политика;
4. **Илиян Илиев** – държавен експерт в дирекция „Социално включване“, Министерство на труда и социалната политика;
5. **Ася Братанова** – младши експерт в дирекция „Социално включване“, Министерство на труда и социалната политика.

Заседанието беше открито в 12:00 ч. от г-н Тотю Младенов, министър на труда и социалната политика при следния дневен ред:

1. Обсъждане на Приоритет 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“ към стратегическата част на Национална програма за развитие на Република България: България 2020.

Поканата и всички материали бяха предоставени по електронен път, съгласно чл. 5, ал. 3 от ПУДНСВСВ.

По дневния ред:

Обсъждане на Приоритет 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“ към стратегическата част на Национална програма за развитие на Република България: България 2020

Началото на обсъждането бе поставено от г-н Тотю Младенов, който подчерта важността на документа и на участието на всички заинтересовани страни – държавни институции, социални партньори, Националното сдружение на общините в Република България, неправителствени организации и др. за разработването и прилагането на политиката в областта на социалното включване. Изтъкната бе и важната роля на кръстосаното финансиране по отделните Оперативни програми на ЕС за осъществяването на мерки в подкрепа на различните уязвими групи. Г-жа Тонислава Сотирова представи презентация по съдържанието на Приоритет 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“. По време на презентацията бяха

маркирани ключовите приоритети, мерки и области на въздействие в сферата на социалното включване.

По време на заседанието изказвания направиха г-жа Валентина Симеонова, г-жа Елена Кабакчиева, г-жа Ренета Инджова, г-н Бисер Петков, г-жа Мария Желязкова, г-н Евгени Евгениев, г-н Стилиян Баласопулов, г-жа Мариана Тотева-Писарска, г-н Минчо Коралски, г-н Георги Георгиев, г-жа Асия Гонева и г-жа Албена Атанасова.

Взе се решение в срок до 20.04.2012 г. да бъдат изпратени писмените становища в подкрепа на изразените по време на заседанието становища от членовете на Националния съвет по въпросите на социалното включване, както и от членове, които не са имали възможност лично да присъстват на заседанието.

Всички получени становища от членовете на Съвета са представени в Приложение № 1 към Протокола.

Приложение: Приложение № 1 „Становища на членовете на Националния съвет по въпросите на социалното включване към Министерския съвет по Стратегическата рамка на Националната програма за развитие на Република България: България 2020”.

ТОТЮ МЛАДЕНОВ
МИНИСТЪР

21.04.2012 г.
София

Приложение № 1 към Протокол № 1/2012 от заседанието на Националния съвет по въпросите на социалното включване към Министерския съвет /18 април 2012 г., 12:00 ч., зала № 5 в сградата на МТСП/

Становища на членовете на Националния съвет по въпросите на социалното включване към Министерския съвет по Стратегическата рамка на Националната програма за развитие на Република България: България 2020

1. Иван Найденов – заместник-министър на външните работи:

Изразява принципно съгласие с Приоритет 2: „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване” към стратегическата част на проекта на Националната програма за развитие на Република България: България 2020, при отчитане на някои вече предприети законодателни и други стъпки в тази насока като:

- Ратифицирането на Конвенцията за правата на хората с увреждания, подготовката на проект на нов Закон за детето и на Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване (2012-2020), Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020 г., Националната програма за младежта (2011-2015 г.) и др.;
- Отново се подчертава необходимостта от насърчаването и закрилата на правата на човека да са в основата на подхода към решаването на проблемите, свързани с преодоляването на бедността и социалното изключване, като се постави акцент върху превенцията;
- Подкрепя се виждането да бъде приложен „специален подход за най-уязвимите групи в българското общество, който да способства за трайното преодоляване на тяхното социално изключване и за прекъсване на предаването на бедността между поколенията”, като определя основните уязвими групи: деца, възрастни хора, хора с увреждания, хора от етническите групи, младежи, както и попадащите в категориите „безработни лица” и „работещи бедни”;
- Счита за добре разработени и балансирани областите на въздействие и мерките, свързани с реализацията на заложените в работния вариант под-приоритети (от 2.1. до 2.5.).

По отношение на терминологията:

- На стр. 22 („подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение”), на стр. 23 („уязвими групи на пазара на труда”, „предоставяне на социални услуги, насочени към отдалечени от пазара на труда групи за подобряване на социалната работа с тях ...”) и навсякъде в текста на Приоритет 2, терминът „групи” следва да бъде заменен с термина „лица”, тъй като социалните услуги се предлагат на индивидуален принцип. Следва да се има предвид, че българското законодателство в областта на правата на човека признава индивидуални права, а не колективни права.

2. Димитър Георгиев – заместник-министър на вътрешните работи

Съгласува с мнението, че развитието на секторни политики, включени в програмния документ, дава отражение върху сектора „Сигурност”.

3. Николина Николова – заместник-министър на регионалното развитие и благоустройството

В предоставеното становище е изразена подкрепа по отношение на подприоритетите, включени в Приоритет 2 за постигане на по-голяма ефикасност и по-

устойчиви резултати на политиката за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване за всички групи в българското общество.

За по-пълно съответствие с възприетата нормативна терминология и избягване на някои повторения, е предложена следната частична редакция на област на въздействие „Осигуряване на достъпна среда” към Подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване”:

– „Осигуряване на достъпна среда - архитектурна, институционална и информационна - осигуряване на достъпна архитектурна и жизнена среда до транспортната техническа инфраструктура и нейните елементи, до елементите на урбанизираните територии, до сградите и съоръженията за обществено обслужване (в областта на образованието и науката, здравеопазването и ветеринарната медицина, социалните услуги, културата и изкуствата, вероизповеданията, административното обслужване, търговията, общественото хранене, хотелиерството, услугите, транспорта и електронните съобщения, спорта и др.); до жилища, открити пространства и работни места за цялото население, включително за хората с увреждания (или за хората с намалена подвижност) чрез целесъобразно адаптиране на средата в съответствие с националната нормативна уредба и предвидените мерки в дългосрочните планове и стратегии в тази област; осигуряване на достъп до информация и комуникация за уязвимите групи чрез осигуряване на достъп до Интернет, предоставяне на онлайн услуги и подкрепа за ползването им, необходими обучения и др.; осигуряване на достъп до публични услуги за лица от уязвимите групи чрез разработване на различни програми и модели, гарантиращи минимум услуги, непрекъснатост на услугите, качество и конкурентност на услугите, отчетност на услугите и финансова достъпност; разработване на мерки за насърчаване на участието на представители на уязвимите групи в спортни и културни събития и др.”

Предлага се навсякъде в текста да се прецизират използваните думи „уязвими групи” и в мерките, насочени към хората с увреждания, в съответствие с нормативната уредба, да се заменят с „хора с увреждания” или с „хора с намалена подвижност”. По смисъла на определението за „хора с намалена подвижност”, дадено в § 1, т. 1 от Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания, това са хора с различни видове увреждания, хора с неспособност за адекватно възприемане и преценка на окръжаващата ги среда, възрастни хора, хора с малки деца, бременни жени, хора с временно намалена подвижност и др.

4. Митко Тодоров – заместник-министър на културата

Подкрепя документа.

5. Ренета Инджова – председател на Националния статистически институт

В предоставеното становище Националният статистически институт /НСИ/ подкрепя проекта на Стратегическата рамка на Национална програма за развитие на Република България: България 2020. При подготовката на конкретни дейности за изпълнение на мерките по Приоритет 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване”, НСИ изразява готовност за включване като партньор при провеждане на специализирани проучвания на национално и местно ниво, както и за провеждане на оценка на въздействието във всички сфери на социалната политика.

6. Бисер Петков – управител на Националния осигурителен институт

В изразеното от г-н Бисер Петков становище по Приоритет 2 са направени следните бележки и допълнения:

Пряко отношение към адекватността на пенсиите има придобитият в трудоспособна възраст осигурителен стаж, който участва в пенсионната формула за изчисляване размера на пенсията. Осигуряването на условия за заетост на възрастните работници с цел по-дълго да останат на пазара на труда е от особено значение за удовлетворяване на предвиденото увеличение на изискуемия стаж при пенсиониране до 2020 г.

По отношение на подприоритет 2.1 „Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд“ са направени следните допълнения:

- В област на въздействие „Осигуряване на заетост на уязвимите групи на пазара на труда – предоставяне на равни възможности за реализация на пазар на труда; предоставяне на достъп до услуги за намиране на работа; осигуряване на възможности за интегриране към пазара на труда“ да се допълни: „създаване на условия за по-дълъг престой на трудовия пазар и за активен трудов живот на възрастни работещи лица; по-добро заплащане на труда на възрастни работници и предоставяне на възможности за почасова работа“.

По отношение на подприоритет 2.4 „Повишаване на адекватността и устойчивостта на пенсионната система с цел подобряване на качеството на живот и осигуряване на достойно стареење“ (хоризонтална политика) е изразено следното становище:

Осигуряването на адекватни пенсии на сегашните и бъдещите пенсионери е основното предназначение на пенсионните системи. Държавното обществено осигуряване /ДОО/ в нашата страна, администрирано от Националния осигурителен институт, изпълнява важната функция да осигури заместване на доходите на хора, които поради настъпване на определени осигурени рискове, не могат да работят или да осъществяват икономическа дейност, от която да получават доход. До 2020 г. пенсиите, изплащани от ДОО, остават основен източник на доходи при настъпване на рисковете старост, инвалидност, трудова злополука и професионална болест за около 2 млн. пенсионери. Повишаването на адекватността на пенсиите ще позволи едновременно намаляване на бедността и възможност за достоен стандарт на живот сред възрастните хора. Всички мерки за повишаване на адекватността трябва да са съобразени със специфичните демографски, финансови и икономически проблеми на страната ни.

България е сред държавите с най-неблагоприятни демографски тенденции. Застаряването на населението като резултат от ниската раждаемост, висока емиграция и увеличаваща се продължителност на живота водят до силно нарастване на дела на населението на възраст над 65 години и значително свиване на дела на населението в трудоспособна възраст. Променящата се демографска структура на населението води до значително увеличаване на публичните разходи за пенсии.

Финансовата устойчивост на пенсионната система е от съществено значение за изпълнението на дадените обещания за адекватни пенсионни доходи. Разходопокривната система е силно зависима от икономическото състояние на страната. В период на криза приходите от осигурителни вноски намаляват вследствие на високите нива на безработица и свиването на икономиката. Затова последните реформи в пенсионната ни система на първо място са насочени към финансовото стабилизиране на ДОО чрез въвеждането на по-строги критерии за получаване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, а именно увеличаване на възрастта за пенсиониране и необходимия осигурителен стаж. В периода на кризата пенсионерите

поеха част от последствията на кризата чрез замразяване на индексацията на пенсиите от края на 2009 г. За пенсионерите с най-ниски доходи от м. юни 2012 г. се предвижда увеличаване на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст. От 2013 г. за отпуснатите (стари) пенсии ще се възобнови основният механизъм за запазване на покупателната способност на пенсиите чрез индексирани на размерите с индекса на потребителските цени. За повишаване на адекватността на новоотпуснатите трудови пенсии от 1 януари 2014 г. се предвижда отпадане на тавана на пенсиите, а от 1 януари 2017 г. – увеличаване тежестта на всяка година осигурителен стаж от 1,1 на сто на 1,2 на сто. С цел стимулиране оставането по-дълго на пазара на труда от началото на 2012 г. се увеличи тежестта на натрупания след тази дата осигурителен стаж, ако лицето продължава да работи след като вече отговаря на условията за пенсиониране, но без да му е отпусната пенсия - от 3 на сто на 4 на сто за всяка година.

Предвидената област на въздействие, свързана с реализацията на подприоритет 2.4, е увеличаване на пенсиите. Мерките, предприети за постигането на този приоритет ще засегнат определените като най-уязвими групи от населението на България – хората в надтрудоспособна възраст, хората с увреждания, получаващи инвалидни пенсии, както и децата, получаващи наследствени пенсии. Посочената мярка, а именно осъвременяване на пенсиите, не изчерпва предвидените в пенсионното законодателство промени, които ще влязат в сила до 2020 г.

В тази връзка, са предложени следните допълнения:

- Към заложената в подприоритета област на въздействие „Увеличение на размерите на пенсиите с цел повишаване на адекватността им чрез осъвременяване на пенсиите” да се допълни: *„увеличаване на тежестта на една година стаж в пенсионната формула; отпадане тавана на новоотпуснатите пенсии и постепенно актуализиране на тавана на старите пенсии; засилване на връзката между участие в осигуряването и размера на пенсията в пенсионната формула”*.

Националният осигурителен институт ежегодно осъществява целеви трансфери към Министерството на труда и социалната политика за закупуване на помощно-технически средства за различните видове увреждания, които са пряко свързани с политиката за насърчаване на пълноценното участие в социалния живот на хората с увреждания. Тази непряка финансова подкрепа, целяща подобряване на качеството на живот, изисква осъвременяване според последните промени в цените на помощно-техническите средства. В тази връзка, са предложени следните допълнения в подприоритет 2.7 „Осигуряване на равни възможности за хората с увреждания с цел насърчаване на тяхното пълноценно социално включване“ (хоризонтална политика):

- В област на въздействие „Осигуряване на подкрепа – финансова и чрез социални инвестиции, за хората с увреждания, което има важно значение за постигането на цялостен успех за реализирането на политика в областта на равните възможности за хората с увреждания и за насърчаване на пълноценното им включване и интегриране във всички области на обществения живот” да се допълни: *„актуализиране размера на финансовите средства за закупуване на помощно-технически средства, свързани с увреждането”*.

7. Румяна Михайлова – изпълнителен директор на Изпълнителна Агенция „Главна инспекция по труда”

Подкрепя документа.

8. *Ивайло Иванов – изпълнителен директор на Агенцията за социално подпомагане*

Подкрепя документа.

9. *Минчо Коралски – изпълнителен директор на Агенцията за хората с увреждания*

В изразеното становище на Агенцията за хората с увреждания е направено следното предложение за редакция: навсякъде в текста, където областта на действие на политиката и съответните мерки за нейното изпълнение засяга хората с увреждания, да бъде изписана групата като „хора с увреждания”, а не като част от „лицата от уязвимите групи” или „лица в неравностойно положение”. Мотивите за направеното предложение са следните:

За някои специфични групи от населението основният проблем на политиката спрямо тях е как те да бъдат приобщени и да се възползват от определени секторни политики като здравеопазване, образование, пазар на труда и др. В този случай нещата се свеждат до вътрешна мотивация, съобразяване с културните и социални дадености на тези групи за приобщаване към дадена политика или политики, но не и приспособяване на секторните политики към техните очаквания и изисквания.

При хората с увреждания основният проблем се състои в това, че отделните секторни политики трябва да бъдат адаптирани към очакванията, изискванията и потребностите на хората от тази група. Формирането и изпълнението на определена секторна политика за хора с увреждания е сложен процес, свързан с прилагането на специфични изисквания и умения от съответната администрация, координация на различни по своята същност и направления политики и формиране на краен продукт, който като правило е процес, надхвърлящ компетенциите и възможностите на едно отделно ведомство. Примерът с образователния процес ясно показва, че той за децата с увреждания далеч надхвърля чисто образователната проблематика. В този процес са включени архитектурни, транспортни и здравни проблеми, които следва да бъдат решени, за да стартира този процес. За същинското му осъществяване са необходими, както специфични помощни средства и медицински изделия, така и специфични педагогически умения за работа с деца със сензорни, двигателни или ментални увреждания, а често и комбинация от тях. Очевидно описаният процес надхвърля компетенциите на образователното министерство, а липсата само на един от описаните елементи може да го дискредитира. Този пример, който доказва мултидисциплинарния характер на политиката за интеграция на хората с увреждания, може да бъде отнесен към всяка една област, свързана с този процес – заетост, медицинска и социална рехабилитация, достъпна архитектурна, информационна, транспортна и пр. среда, професионално обучение, квалификация и преквалификация и др.

През 2012 г. беше ратифицирана Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания от нашата страна. С този акт се пое ангажимент от държавата ни да се осигури равноправното упражняване на основни човешки права от хората с увреждания, като необходимо условие за гарантиране в пълна степен на възможността за пълноценно участие в обществото.

10. *Камелия Лозанова – изпълнителен директор на Агенцията по заетостта*

Приема по същество документа, като единственото предложение за редакция е следното: област на въздействие „Осигуряване равен достъп до занимания с физически упражнения, спорт и спортни услуги” /стр. 23, абзац 4/ към подприоритет 2.1 „Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд” е по-приложима за подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви,

качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване”.

11. Калин Каменов – председател на Държавната агенция за закрила на детето

Направени са следните бележки и коментари по Приоритет 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“; Подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване“:

Подприоритетът е насочен към подобряване на качеството на живот на уязвимите групи, подпомагането им за независимост и реално участие в обществения живот, в подкрепящата общност и пълноценна реализация. Част от тези уязвими групи са многодетните семейства, семействата от които единият или двамата родители не работят, от малцинствените общности или деца, отглеждани от разширените семейства с нисък стандарт на живот. Осигуряването на достъпни и качествени услуги е пряко свързано с насърчаване на социалното включване.

Областите на въздействие и съответстващите на тях мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са от основно значение за осигуряване на устойчиви, качествени достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване.

Политиките за ограничаване на предаването на бедността и социалното изключване между поколенията се групират в следните категории:

- *Създаване на подходяща семейна среда за всяко дете, както в биологичното семейство, така и в рамките на приемната грижа:* гарантиране на адекватен доход на семействата с деца, подкрепа за издръжката на децата, създаване на по-добри условия за доходи от труд на родители с деца, по-добро таргетиране на семейното и социалното подпомагане, по-добро съчетаване на личния и професионалния живот, подкрепа за отглеждането и възпитанието на децата, насърчаване на отговорното родителство и др.
- *Достъп до качествена предучилищна и училищна подготовка за всички деца:* специални мерки за най-уязвимите от невключване в общообразователната система – деца със специални образователни потребности и деца от уязвимите етнически групи, най-вече от ромската общност; законодателни и практически мерки за ограничаване на напускащите образователната система; мерки за подобряване на качеството на предучилищната и училищната подготовка.
- *Достъп до качествено здравеопазване:* безплатно здравеопазване; превантивни дейности; подобряване на обслужването.
- *Деинституционализация:* развитие на социални услуги в общността, подобряване на мерките за закрила на детето в семейна среда с цел непопадане на деца в институции, подобряване на правната и финансовата рамка на социалните услуги за деца и семейства, засилване на сътрудничеството с неправителствения сектор; индивидуализирането на грижата, възможностите за реинтеграция и доближаването на грижата до тази в семейна среда.
- *Защита на децата от всякакви форми на злоупотреба, насилие и експлоатация:* законодателни промени, реализация на редица проекти и инициативи, създаване на работещи координационни механизми, сътрудничество с международни организации и неправителствения сектор; разработване и прилагане на специални мерки за закрила на определени рискови групи деца (като например децата жертви на престъпления, децата в конфликт със закона, децата жертви на домашно насилие, непридружените деца, децата – бежанци и имигранти, деца, въввлечени в най-тежки форми на детски труд.

- *Подобряване на капацитета на цялата система за закрила на детето:* въвеждане на нови методи на работа, обучения на всички ангажирани в грижите за децата, детайлно методическо ръководство; сътрудничество между всички партньори, както в рамките на държавната администрация, така и в рамките на гражданския диалог; мерки за завишен контрол относно спазването на правата на децата в България, както и завишаване на отговорностите и санкциите при констатирани нарушения, включително и при предоставяне на социални услуги за деца.

Описаните области на политиката за ограничаване на предаването на бедността между поколенията са съчетание, както от превантивна работа, така и коригираща работа за децата и семействата, които вече са изпаднали в риск от бедност и социално изключване. Необходимо е акцентът да бъде поставен върху превенцията като основополагаща за осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел насърчаване на социалното включване.

В тази връзка, Държавната агенция за закрила на детето представя своите коментари по проекта на Националната програма за развитие на Република България: България 2020 и по-конкретно, Приоритет 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“, Подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване“. Дейностите в подприоритета са изчерпателни, обхващат различни аспекти и сфери на социалното включване.

12. Албена Атанасова – заместник – кмет на Столична община

В изразеното становище г-жа Атанасова подкрепя мерките и целите по Приоритет 2 като счита, че те са адекватни на водената политика за социално включване. В изразеното становище са направени следните предложения, касаещи конкретно хората с увреждания:

- Да се осигури възможност на хората с увреждания да излязат от дома си чрез осигуряване на средства за адаптиране на жилищната и извън жилищната среда.
- Общините да имат възможности да се ползват от различни програми и проекти за изграждане на архитектурна достъпност на инфраструктурата и сградите.
- Да се осигури специализиран транспорт.
- Да се осигурят асистенти, но не тип „домашен помощник“ и „социален асистент“, чиито дейности са в домашна среда, а такива, които да могат да компенсират дефицита на хората с увреждания 7 дни в седмицата и извън дома.

13. Асия Гонева – Конфедерация на независимите синдикати в България

Отделено е повече място на приетите теоретични разработки и тяхното съдържание, като намерения, отколкото на конкретни данни какви ключови мерки са предприети за намаляване на бедността и какви са резултатите от тях. Необходимо е да бъде поставен по-силен акцент върху работещите бедни, както и да бъдат адресирани конкретни и целенасочени мерки в тяхна подкрепа. Също така, е необходимо да се бъде засилена връзката и взаимодействието между дейността на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на образованието, младежта и науката с цел постигане на ефективни резултати на изпълняваните мерки. Важно е да бъдат предприети мерки за ограничаване на високото равнище на монетарната бедност и силната поляризация на доходите. В тази връзка, КНСБ ще изпрати писмено становище до Министерски съвет.

14. Евгени Евгениев – Български съюз на частните предприемачи „Възраждане“

Документът като цяло има декларативен характер. Затова е необходимо ясно да се очертае рамката на инструментариума, чрез който ще се осъществяват приоритетите и целите, заложиени в документа.

15. Елена Кабакчиева – Фондация „Здраве и социално развитие”

Приоритет 2 съдържа ясна визия, мерки и ключови подходи за постигане на целите в областта на социалното включване. Не е ясен обаче какъв е механизмът за създаване на иновативни услуги. Също така, отсъстват ромите като отделна, обособена група, за която трябва да се предприемат целенасочени мерки; в документа ромите влизат в обобщеното понятие „уязвими групи”. Необходимо е също да бъде поставен по-силен акцент върху превенцията като основен подход за преодоляване на риска от бедност, така че през 2020 г. да бъде постигнат ефективен и осезаем резултат от изпълняваните превантивни мерки.

Направените предложения в изразеното становище касаят допълване на информацията, съдържаща се в Подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване”, област на въздействие „Подобряване качеството на живот на децата и насърчаване на социалното включване” със следните нови текстове: към частта „... програми за напускащите специализираните институции, приемна грижа и др.,” да се допълни „разширяване на обхвата на деца от възрастова група 0-7 години чрез развитие на леснодостъпни и качествени интегрирани услуги за ранно детско развитие, включващи и техните родители“, както и „развитие на интегрирани услуги на базата на развитие на социални умения за деца на възраст 12-16 години с цел продължаване на образованието или професионална квалификация, здравно образование и избягване на рискови поведения, и подготовка за успешно включване на трудовия пазар“; към „... развитие на иновативни междусекторни услуги с акцент върху” да се добави „предоставянето на леснодостъпни и качествени интегрирани услуги“; изречението, съдържащо се в скобите: „...социални, здравни, образователни, спортни“ да се допълни с „подобряване на битовите условия“; в изречението „... за деца и семейства, включително и чрез използване потенциала на читалищата и спортните обекти и съоръжения“ да се допълни с „неправителствените организации“.

16. Мария Желязкова – Европейска анти-бедност мрежа – България

В изразеното становище стратегическото планиране е определено за основна и важна характеристика на модерните системи за управление, особено, ако е ясно насочено в благоприятна перспектива и включва адекватна представа за състоянието, от което се тръгва. Българското общество е най-бедното в Европейския съюз, с най-висок относителен дял на хората, живеещи в материални лишения и същевременно България е сред страните с най-високи неравенства в ЕС. Разбирането за това състояние трябва да намери място последователно, както в предложената Визия, така и във всички приоритети и подприоритети.

От тази гледна точка, приоритетите като цяло не изглеждат сполучливо формулирани – основен приоритет за България трябва да бъде растеж, който намалява бедността. Всъщност, това е и единствено ефективният тип растеж. В тази връзка е необходимо намаляването на бедността да бъде вградено като комплекс от политически мерки за постигане на растеж. В Стратегическата рамка на Националната програма за развитие: България 2020 приоритетите са изкуствено разделени и няма ясно изразено разбиране на връзките и синергиите между тях. Същевременно, ситуацията в България и кризата в множество страни-членки на ЕС ясно доказват че: а) подходът за непрекъснато снижаване на публичните разходи не работи; б) всички досегашни

прилагани мерки в сферата на пазара на труда се оказаха абсолютно неефективни. Решенията трябва да се търсят другаде и те са във включващ растеж. Това означава преди всички високо ефективно използване на външните ресурси, в частност на Структурните фондове – т.е. не само по-висока усвояемост, но също и преформулиране на цялостния дизайн и групите, които имат достъп до тези фондове в качеството им на публични средства.

Публичните средства и публичните разходи са публични дотолкова, доколкото тяхната структура се определя чрез отворен, прозрачен, демократичен процес на публично вземане на решения. В България това не е така – те се формират като затворен процес, в който придобиват частен характер и субсидират частни интереси. За да придобият публичен характер, процесът трябва да стане прозрачен и с широко участие. Това е най-сигурната стъпка за повишаване на икономическата и социална ефективност на публичните разходи и би подкрепило процеса на социално включване, доколкото няма социално включване без участие на хората във вземане на решения, които ги засягат.

Основен въпрос за България са огромните подоходни неравенства, ориентацията на политиките по доходите и начина, по който политиките по доходите третираат неравенствата. Огромните неравенства блокираха развитието на страната и икономическата динамика. Политиката по доходите трябва да смекчи действието на блокиращия механизъм.

Направени са следните предложения:

- Сегашната Визия, предложена в Проекта на Стратегическата рамка: „Към 2020 г. България е държава с конкурентоспособна икономика, осигуряваща условия за пълноценна социална, творческа и професионална реализация на личността чрез интелигентен, устойчив, приобщаващ и териториално балансиран икономически растеж.” трябва да бъде допълнена и предхождана от: „България е държава, стимулираща благосъстоянието на всички свои граждани и развиваща се в посока на средните стойности на ЕС по отношение на качеството на живот”. В противен случай, Стратегическата рамка обещава да запази последното място на България в ЕС, на огромна и увеличаваща се дистанция от другите страни-членки.
- По отношение на **Приоритет 2: „Намаляване на бедността и социалното включване”** е необходимо по-ясно центриране, насочено към изключително високите равнища на бедност, което означава, че превенцията може да бъде само допълващ, но не и основен подход. В тази връзка, предложените Подприоритети не включват най-важния подприоритет: **Политики по доходи и контрол върху неравенствата.** Този най-важен Подприоритет би трябвало да е първи сред подприоритетите и важни мерки в него са:
  - Постигане на съответствие между равнището на производителност на труда и равнищата на средни и минимални възнаграждения. Сега съотношението е напълно деформирано. Производителността на труда в България е около 41% от средното за ЕС, но средните възнаграждения са около 10% от тези в ЕС, а минималните около 17%. Тоест за европейско съотношение между производителност на труда и равнища на трудови възнаграждения е необходимо около 4 пъти увеличаване на равнището на средните възнаграждения и около 2,5 пъти това на минималните.
  - Преразглеждане на съществуващото в България регресивно облагане, формирано от неадекватната, анти-развитийна и анти-европейска комбинация на таван на осигурителния доход, „плюсък” данък и липса на необлагаем минимален доход.

- Пълно премахване на тавана на осигурителния доход за здравни осигуровки. Здравеопазването в България е основано на солидарен принцип и няма никаква причина хора с високи доходи, включително тези, заемащи висши административни позиции, да не плащат здравни осигуровки върху целия си доход. Няма таван на осигурителния доход за здравеопазване в много европейски страни и няма никаква причина да има такъв в България.
- Радикално преразглеждане на равнището и логиката на тавана на осигурителния доход за пенсии. И двете са напълно неадекватни на ситуацията в страната.
- Преразглеждане на начина на конструиране на линията на бедност. Начинът, по който това става сега, няма нищо общо със съвременните и европейските изчисления на тази линия. Линията на бедност трябва да е свързана с възможност за установяване на адекватни минимални социални стандарти.
- Преразглеждане на нормативната уредба на услугите от общ интерес (отопление, вода и ток) и преодоляване на значението на монополите.
- Друг важен Подприоритет, който сега е фрагментиран в различни подприоритети и трябва да се отдели в самостоятелен, е: **Мониторинг на намаляването на бедността и насърчаване на социалното включване.** Тук би трябвало да се включат мерките, съществуващи сега на стр. 26, като се обърне специално внимание на необходимостта от независим мониторинг на бедността и социалното изключване, на социалната политика, на деинституционализацията (не по отношение на бройките закрити институции, а доколкото това е допринесло за намаляване на бедността и социалното изключване) и т.н. Необходими са специални усилия за избягване на обичайната нагласа към подбиране на изгодни поръчкови изпълнители. Необходимо е също приемането на нормативна уредба на оценките на социалното въздействие на политики, програми, мерки, процеси и т.н. по начин, сходен на начина, по който са регулирани оценките на екологичното въздействие.
- Съществуващият сега Подприоритет: **„Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд”** е съсредоточен върху мерки, които вече са доказали своята неефективност, а последните две мерки не спадат към него. Както беше посочено, съществуващият пазар на труда не е социално включващ и не намалява бедността. Посочените по-горе мерки са по-адекватни на този Подприоритет, отколкото предложените. Тук би трябвало да има и мерки за:
  - Стимулиране разкриването на качествени работни места;
  - Икономическа политика, ориентирана към развитие на различни форми на социалната икономика – кооперативи, НПО, кооперации, предприятия на хора с увреждания, при ясна нормативна уредба, която разграничава социалната икономика и социалните предприятия от обичайния бизнес (въз основа на специфичен вътрешен организационен ред и специфични връзки с околната икономическа среда);
  - Ориентиране на Структурните фондове към дребния и най-дребен бизнес, преди всичко в селското стопанство. В противен случай страната ще влезе в дефицит на хранителни продукти.
- Пенсионната реформа е изключително важен проблем. По-точно е необходим отговор дали пенсионната реформа ще бъде адаптирана към деформираното разпределение на доходите (както е сега) или подходната система ще бъде

преформулирана. Първото няма никакъв шанс да успее и никаква перспектива. Това виждане става все по-популярно в ЕС. Опитите за реформиране на пенсионната система в посока към обвързване на пенсиите с личните вноски е предварително осъдена на неуспех поради огромните неравенства в доходите.

- В Подприоритета, свързан с демографското развитие, липсва основният генератор на демографската криза в страната – масовото напускане на млади хора в резултат на неадекватна образователна, икономическа и социална политика през целия 20-годишен период. Както казват „за младите хора в България има два изхода – Терминал 1 и Терминал 2”. Предложения в Стратегическата рамка, Национален център за младежта е по-вероятно да увеличи администрацията, отколкото да разработва адекватна младежка политика. А за проучвания и високо професионални анализи в страната има достатъчен изследователски капацитет, който обаче не се използва под предлога, че няма ресурси. Необходим е Приоритет „Младежка политика”.
- Системата на образованието е в дълбока криза. Натискът за адаптиране на образованието към потребности на българския бизнес задълбочава тази криза. Кризата на образованието се изразява в това, че то деформира индивидуалната интелигентност на младите поколения, вместо да изгражда интелигентността им по начин, който е двигател на социално и икономическо развитие на страната. Деформираната индивидуална интелигентност на младото поколение свършено очевидно се изразява в нарастваща престъпност и въобще отклоняващо се поведение и в индивидуална неспособност и липса на капацитет да се постига личен просперитет по начини, които водят до цялостно развитие на обществото и страната.

Мерките трябва да включват:

- o Внимателен професионален мониторинг на преподаваните знания през призмата на това какви ценности внушават на децата;
  - o Въз основа на мониторинга - преработване на учебните програми, особено тези по български език и литература, световна литература, история и други;
  - o Въвеждане на специализирани програми за развитие на социалната и емоционална интелигентност на децата, допълнително адаптирани за някои етнически групи, които са в изключително тежко състояние.
- За подобряване на бизнес средата – основният проблем на бизнес средата в България е пълната дерегулация, пораждаща тенденция към криминализиране на бизнеса (първи го доловиха европейските институции при използване на европейските средства). Подобряването на бизнес средата изисква преди всичко подобряване на нормативната рамка на бизнеса и второ, радикална промяна на правосъдието като система за мониторинг, установяване на отклонения и санкционирането им. Всякаква по-нататъшна дерегулация ще унищожи окончателно българската икономика.

17. Стилиян Баласопулов – Национален съюз на трудово-производителните кооперации

В изразеното становище са направени следните предложения за допълване на текста в подприоритет 2.1 „Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд”, област на въздействие „Предоставяне на общи и специализирани обучения, за квалификация, преквалификация и придобиване на ключови компетентности”:

- Създаване устойчивост на работните места в социалните предприятия и разкриване на нови такива, чрез подкрепа и стимулиране на иновационните процеси.
- Създаване на облекчени условия и да се опростят процедурите за кандидатстване и финансиране по еврофондовете, в т.ч. изграждане на гаранционен фонд.
- Осигуряване стабилна трудова заетост и повишаване доходите на хората с увреждания, чрез усъвършенстване механизма на обществените поръчки и създаване на нови социални услуги.

18. Мариана Тотева-Писарска – Сдружение „Деца и юноши“

Не става ясно какво се има предвид, когато се говори за междусекторни услуги.

19. Георги Георгиев – Национален алианс за социална отговорност

Необходимо е хората с увреждания да бъдат изведени като отделна уязвима група в обществото, както и да бъде поставен по-силен акцент върху ролята на социалните услуги и социалните предприятия в контекста на европейския опит и добри практики.

20. Христо Григоров – председател на Български червен кръст:

Предложени са следните допълнения към текста на Подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване“:

- Въвеждане на програми в училищата за насърчаване на хуманността, толерантността и изграждане на култура на социално включване сред децата и младите хора;
- Въвеждане в училищата на програми за намаляване на здравната уязвимост, промотиращи здравословното хранене и здравословния начин на живот, като средство за превенция на затлъстяването на децата и младите хора;
- Подобряване качеството на живот на рискови групи чрез предоставяне на адекватни социални и здравни услуги в общността.

По отношение на Подприоритет 2.5 „Демографско развитие на населението и насърчаване на активното стареене в отговор на съвременните демографски процеси“ (хоризонтална политика) е направено следното допълнение:

- Работа в партньорство за поощряване на взаимопомощта и насърчаване на връзката и солидарността между поколенията.

21. Георги Богданов – Национална мрежа за децата

По отношение на Приоритет 1 „Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила“:

- Подприоритет 1.1. “Осигуряване на достъпно и качествено образование за развитие на личността чрез осъвременяване на системата на образование и осигуряване на нейната адаптивност спрямо нуждите на пазара на труда”:
Допълване на ключовите мерки, насочени към предучилищното и училищното образование от област на въздействие Осигуряване на достъпно и качествено образование и намаляване процента на преждевременно напусналите образователната система със следните мерки:

- Създаване на нормативни възможности за осигуряване на освободена от такси задължителна предучилищна подготовка за всички деца.
  - Разработване на наваксащи програми и на нормативно регулирани гъвкави възможности за учене и за придобиване на степен на образование и професионална квалификация по отношение на трайно отпаднали от училище деца и млади хора (като спесифициране на мерките по отношение на реинтеграцията на преждевременно напусналите).
- **Подприоритет 1.2. „Подобряване на качествените характеристики на работната сила“:**
- Допълване на ключовите мерки, от област на въздействие Укрепване на връзките между институциите за образование, обучение и реалния сектор със следната мярка: Приемане на Закон за публично частните партньорства, който гарантира участието на бизнеса и неправителствените организации в процеса на изпълнение на мерките за постигане⁶ на националните цели по всички приоритети.
  - Допълване на ключовите мерки, от областта Структурни промени с изграждането на механизми за партниране с неправителствени организации при прилагането на мерки, свързани с кариерното ориентиране и при осъществяването на дейностите на младежките центрове.
- **Подприоритет 1.3. „Повишаване качеството и ефективността на здравните услуги“:**
- Националната мрежа за децата /НМД/ смята, че формулирането на спесифицирани мерки за подобряване на детското и майчиното здраве е от изключителна важност. Здравните услуги за тези целеви групи, включително обособяването на мерки за групите с по-висока степен на уязвимост, биха имали своите дългосрочни ефекти както за подобряване на качествените характеристики на работна сила, така и за пълноценното участие в пазара на труда. В сегашните текстове на стратегическата рамка отсъстват пряко насочени към детското и майчиното здраве области на интервенция и конкретни мерки. През последните години се положиха не малко усилия за подобряване на обхвата на услугите в тази посока, но тези групи продължават да имат своите огромни нужди, които следва да бъдат адресирани.
- В областта на интервенция **„Подобряване качеството на здравното обслужване и осигуряване достъп на всеки гражданин до здравна помощ и услуги“** съществуват мерки за подобряване на достъпа до здравно обслужване, но те не адресират тези високоуязвими групи. В същото време разработването и изпълнението на цялостна програма за подобряване на майчиното и детското здраве е един от приоритетите и в националните програми за детето през последните години, който обаче все още не е постигнат. Все още стои и необходимостта от нормативно и организационно регламентиране извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца, бременни жени и майки на малки деца, за да им се гарантира право на медицински прегледи и изследвания, дори ако не са здравно осигурени. Същото се отнася и до обхващането на децата от уязвими групи в по-системни профилактични прегледи, както и продължаване на политиките по имунизация.

деца и млади хора (като специфициране на мерките по отношение на реинтеграцията на преждевременно напусналите)“;

- Допълване на мерките от област на въздействие „Създаване на условия за по-добро съвместяване на личния, семейния и професионалния живот“ с подмерки за регламентиране дейността на родителските кооперативи, именно като една съвременна форма на съвместяване на грижите по отглеждането на децата с професионалния живот.

По отношение на Подприоритет 2.2 „Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване“:

- Допълване на мерките в областите на въздействие „Подобряване качеството на живот на децата и насърчаване на социалното включване“ и „Осъществяване на реформа в областта на правосъдието за детето“ с изрични подмерки, насочени към изграждане на социални модели за задължително партниране с неправителствените организации, като условие за предоставяне на гъвкави и специфицирани спрямо нуждите услуги;
- Допълване на мерките в областта на въздействие „Подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните“ с обвързването на предоставянето на достъп до социални жилища с изграждането и осигуряването на достъп на ползвателите на социални жилища до съпътстващите интегрирани междусекторни услуги.

По отношение на Подприоритет 2.3 „Осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания“:

- Допълване на мерките в областите на въздействие „Осигуряване на материална подкрепа за лица в неравностойно положение“ и „Подпомагане на семействата с деца“ с мерки, насочени към обвързване на социалните плащания с осигуряването на достъп до адекватни на нуждите социални и/или интегрирани междусекторни услуги;
- Допълване на мерките в област на въздействие „Подпомагане на семействата с деца“ с мерки, насочени към реализиране на специални програми, които да подкрепят родителите, които имат материални затруднения против изоставянето на децата в институции.

По отношение на Приоритет 3 „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал“.

- Подприоритет 3.1 „Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа и повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес“
  - o. Допълване с нова област на въздействие „Развитие на местните общности, чрез активното участие на гражданските организации в процесите на планиране и осъществяване на мерките по останалите области на въздействие“.

Подприоритет 3.5. „Развитие капацитета на националните, регионалните и местни власти за стратегическо планиране, и подобряване на регионалното управление и работа с неправителствените организации“.

- Допълване мерките от област на въздействие „Внедряване принципите и практиките на стратегическо планиране“ със създаването на устойчиви модели за съвместна работа с местни граждански организации в процесите на стратегическото планиране.

- НМД смята, че програмите за психично здраве трябва да се отделят в отделна мярка, различна от координираната програма за хронични незаразни болести. Ние смятаме, че въпреки връзката между психичното здраве и големите групи социално значими незаразни заболявания, психичното здраве на децата и на възрастните е въпрос на първостепенно адресиране, още повече, че услугите в тази посока са системно нефинансирани, неспецифицирани и нерегламентирани. Голям проблем представляват и недостигът на медицинските специалисти в тази област (особено по отношение на териториалното разпределение), както и достъпът до услуги за консултиране по въпросите на психичното здраве, особено на децата. Като минимум мерките може да включват: разкриване на детски специализирани заведения за лечение и консултиране на психични проблеми, в т. ч. и за деца, употребяващи наркотици, и постепенно изпълнение на този график; разработване на стандарти за лечение на децата, употребяващи различни видове наркотични вещества; въвеждане на програми за промоция на психично здраве при децата, както и превантивни програми за грижи на деца с психични разстройства и техните семейства.
- НМД счита, че сериозно прецизиране следва да има и по отношение на мерките за **„Осигуряване на ефективен здравен контрол върху факторите на жизнената среда“**. Въпреки наличието на Национална програма за действие по околна среда и здраве 2008-2013¹, съществуват много населени места с голямо струпване на население, в това число и деца, в които няма изградени съвременни ВиК мрежи. Политиките и мерките в тази област са непоследователно насочени към населени места, в които големи групи деца и техните семейства са лишени от ежедневен достъп до чиста питейна вода у дома. Мерките и показателите не са обвързани с намаляване на заболяемостта сред групите деца с най-висок риск. С оглед на това предлагаме да има мерки с ясен фокус по отношение на постигането на горепосочената цел.
- Предлага се мярката **„Усъвършенстване на системата за мониторинг и контрол на качеството на предоставяните медицински услуги“** задължително и изрично да включва и подмерки за преодоляване на диспропорцията в окомплектоването с медицински персонал на лекарските практики в първичната извънболнична помощ, особено в труднодостъпните и отдалечени райони и тези с малцинствено население.

По отношение на Приоритет 2, Подприоритет 2.1. „Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд“:

- Осигуряване на обвързаност на ключовите мерки от област на въздействие **„Предоставяне на общи и специализирани обучения за квалификация, преквалификация и придобиване на ключови компетентности“** с предложената от Националната мрежа за децата мярка към подприоритет 1.1: **„Разработване на „навакстващи програми“ и на нормативно регулирани гъвкави възможности за учене и за придобиване на степен на образование и професионална квалификация по отношение на трайно отпаднали от училище**

¹ В която изрично е записано „Да се предотврати и значително да се намали заболеваемостта от стомашно-чревни заболявания, както и други поражения върху здравето на децата чрез гарантиране вземането на мерки за осигуряване на всяко дете с питейна вода постоянно, в достатъчно количество, с гарантирани микробиологични и химически показатели за качество, съответстващи на определените гранични стойности в националните нормативни документи и препоръките на СЗО, както и осигуряване на условия за подходяща хигиена за всички деца“.